

УПОВНОВАЖЕНИЙ

Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33, E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

**Міністру соціальної політики,
сім'ї та єдності України**

Денису УЛЮТИНУ

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

*(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України
«Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»)*

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини і громадянина закріплено у Розділі II Конституції України та, відповідно до статті 22 Основного Закону України, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Згідно зі статтею 101 Конституції України, статтею 3 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» (далі – Закон) Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений) здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, метою якого є:

захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина у відносинах, що виникають між юридичними особами публічного та приватного права, а також фізичними особами, які перебувають на території України, у випадках, передбачених окремим законом;

запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність до Конституції України, міжнародних стандартів у цій сфері.

Для реалізації функцій національного превентивного механізму Уповноваженим здійснюються регулярні відвідування місць, зазначених у пункті 8 статті 13 Закону, до яких належать, зокрема, приватні заклади

стаціонарного догляду для осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, що надають соціальні послуги в умовах цілодобового перебування (далі – приватні геріатричні пансіонати, надавачі соціальних послуг приватної форми власності, приватні пансіонати). У таких закладах проживають особи, які належать до вразливих категорій населення, оскільки за станом здоров'я потребують стороннього догляду, соціально-побутового обслуговування, медичного нагляду і комплексу реабілітаційних заходів.

Відповідно до пункту 6 частини першої статті 1 Закону України «Про соціальні послуги» надавачами соціальних послуг є юридичні та фізичні особи, у тому числі фізичні особи - підприємці, внесені до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг (далі – Реєстр).

Під час відвідувань приватних геріатричних пансіонатів у межах реалізації функцій національного превентивного механізму регулярно виявляються порушення та недоліки у діяльності установ, що можуть становити загрозу для життя, здоров'я та безпеки підопічних. Зокрема, фіксуються неналежні умови проживання, обмеження свободи пересування, відсутність належного медичного нагляду та недотримання санітарно-гігієнічних вимог.

Проблемні питання діяльності надавачів соціальних послуг приватної форми власності регулярно порушуються у щорічних, спеціальних доповідях Уповноваженого¹, актах реагування, ініціативних листах, висвітлюються у медіа. Водночас функціонування таких закладів залишається неврегульованим, оскільки значна кількість приватних пансіонатів надає соціальні послуги поза межами правового поля. Зокрема, за інформацією обласних військових адміністрацій, на території України функціонує 512 приватних геріатричних пансіонатів, з яких 119 (23,2 %) не включено до Реєстру. При цьому, наведені дані стосуються лише закладів, інформація про які була надана обласними військовими адміністраціями, що не виключає існування інших приватних пансіонатів, діяльність яких залишається поза обліком та контролем держави.

Вказана проблема набуває особливої актуальності з огляду на положення Указу Президента України № 30/2021 від 29.01.2021 «Про деякі заходи щодо забезпечення права громадян на якісні та безпечні соціальні послуги»² (далі – Указ), яким на державному рівні визнано потребу у здійсненні моніторингу за дотриманням державних стандартів соціальних послуг, їх якістю, а також передбачено необхідність виявлення суб'єктів, які фактично надають соціальні послуги з догляду та проживання особам із вразливих груп населення, приведення їх діяльності у відповідність до вимог законодавства.

Водночас наявність значної кількості приватних геріатричних пансіонатів, які функціонують поза межами Реєстру та належного контролю, свідчить про відсутність реалізації визначених Указом завдань та зумовлює необхідність подальшого вдосконалення нормативно-правового регулювання у цій сфері.

¹ 1) <https://surl.li/wtfwoe>

2) <https://surl.li/hxzngy>

² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/30/2021#Text>

У статті 29 Закону України «Про соціальні послуги» передбачено дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність за порушення вимог законодавства про соціальні послуги, у тому числі й за надання соціальних послуг без включення до Реєстру.

Водночас аналіз положень Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) та Кримінального кодексу України (далі – КК України) свідчить, що спеціальних складів адміністративних або кримінальних правопорушень, які б безпосередньо встановлювали відповідальність за надання соціальних послуг без включення до Реєстру, недотримання критеріїв діяльності надавачів соціальних послуг, інших випадках, наразі не передбачено. Таким чином, стаття 29 Закону України «Про соціальні послуги» має переважно декларативний характер, оскільки не містить механізму реалізації відповідальності через відповідні санкції в КУпАП або КК України.

У разі виявлення суттєвих порушень відповідальність може наставати лише за ознаками суміжних складів адміністративних чи кримінальних правопорушень (неналежне виконання обов'язків щодо догляду, залишення в небезпеці, незаконне позбавлення волі, порушення санітарних норм тощо), однак не за сам факт функціонування закладу без включення до Реєстру, недотримання критеріїв діяльності надавачів соціальних послуг чи інших випадках, передбачених статтею 29 Закону України «Про соціальні послуги».

Згідно з інформацією, наданою структурними підрозділами окремих обласних військових адміністрацій, частина надавачів соціальних послуг приватної форми власності не вживає належних заходів для приведення своєї діяльності у відповідність до вимог законодавства. Попри неодноразове направлення уповноваженими органами листів із вимогами щодо включення до Реєстру та усунення виявлених порушень законодавства у сфері надання соціальних послуг, певні приватні пансіонати не забезпечують виконання таких вимог та не виявляють належної готовності до співпраці з органами державної влади.

Водночас чинне законодавство не наділяє органи влади достатніми дієвими механізмами впливу на таких суб'єктів господарювання у випадках невиконання ними законних вимог щодо включення до Реєстру або приведення своєї діяльності у відповідність до вимог Закону України «Про соціальні послуги». Відсутність ефективних інструментів впливу та відповідальності ускладнює забезпечення належного контролю уповноваженими суб'єктами за діяльністю таких закладів та створює ризики порушення прав отримувачів соціальних послуг.

Разом з тим у разі виявлення суттєвих порушень прав осіб, які перебувають у зазначених закладах, чинне законодавство не передбачає механізму тимчасового зупинення їх діяльності або заборони надання ними соціальних послуг до усунення виявлених порушень. За таких умов навіть у випадках встановлення фактів суттєвих порушень прав людини уповноважені органи

фактично позбавлені змоги оперативно припинити діяльність закладу або обмежити надання ним соціальних послуг, що унеможлиблює належне реагування на такі порушення та не забезпечує достатнього рівня захисту прав і свобод осіб, які перебувають у таких закладах.

Відсутність врегульованого порядку контролю за діяльністю приватних закладів, у яких постійно проживають особи похилого віку та особи з інвалідністю, свідчить про неналежне виконання державою позитивних зобов'язань щодо забезпечення права на життя, повагу до людської гідності та захисту від катувань чи інших форм неналежного поводження.

Брак інструментів притягнення до відповідальності за порушення законодавства у сфері надання соціальних послуг фактично створює умови для безкарності суб'єктів, які здійснюють таку діяльність з порушенням встановлених вимог. За відсутності реальних правових наслідків за надання соціальних послуг без включення до Реєстру, невиконання законних вимог уповноважених органів або невжиття заходів щодо усунення виявлених порушень у таких закладах відсутні належні стимули для приведення діяльності у відповідність до законодавства. Як наслідок, безкарність сприяє подальшому поширенню практик, що порушують права людини та створює передумови для вчинення нових і більш серйозних порушень прав отримувачів соціальних послуг.

30.01.2024 у Секретаріаті Уповноваженого відбулася робоча нарада за участю представників Міністерства соціальної політики України щодо обговорення питань забезпечення прав підопічних у закладах системи соціального захисту населення. За результатами наради порушено низку проблемних питань та напрацьовано пропозиції щодо їх вирішення, зокрема в частині нормативного врегулювання діяльності надавачів соціальних послуг приватної форми власності, у тому числі досягнуто домовленості щодо доопрацювання Міністерством соціальної політики України проєктів нормативно-правових актів, спрямованих на врегулювання діяльності надавачів соціальних послуг приватної форми власності, та їх направлення до Секретаріату Уповноваженого для надання пропозицій. Водночас станом на дату надсилання подання відповідні проєкти нормативно-правових актів до Секретаріату Уповноваженого не надходили.

Таким чином, незважаючи на багаторічне системне висвітлення зазначеної проблеми у щорічних і спеціальних доповідях Уповноваженого, неодноразово надані рекомендації, зафіксовані факти порушень прав людини під час реалізації функцій національного превентивного механізму та раніше досягнуті домовленості щодо підготовки необхідних нормативно-правових змін, питання встановлення дієвих механізмів юридичної відповідальності за порушення вимог законодавства про соціальні послуги досі залишається неврегульованим. Тривале невжиття Міністерством соціальної політики, сім'ї та єдності України належних заходів уже не може розцінюватися як звичайна затримка нормотворчого процесу, а має ознаки свідомого та системного ігнорування як

рекомендацій Уповноваженого, так і реальних загроз життю, здоров'ю, безпеці осіб, які отримують соціальні послуги у приватних пансіонатах.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, а також беручи до уваги те, що:

відповідно до підпункту 1 пункту 3, підпункту 1, 2 пункту 4 Положення про Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.07.2025 № 904, Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері соціальної політики, узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України та в установленому порядку вносить їх Кабінетові Міністрів України, а також розробляє проекти законів та інших нормативно-правових актів з питань, що належать до його компетенції;

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розробити та подати в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України проекти нормативно-правових актів (або зміни до чинних нормативно-правових актів), спрямовані на:

1.1. встановлення адміністративної та/або кримінальної відповідальності посадових осіб приватних закладів стаціонарного догляду для осіб похилого віку та осіб з інвалідністю за порушення вимог законодавства про соціальні послуги;

1.2. запровадження механізму регулярного виявлення та обліку суб'єктів, які фактично надають соціальні послуги з догляду та проживання особам похилого віку, особам з інвалідністю та іншим вразливим категоріям населення без внесення до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг;

1.3. створення порядку тимчасового зупинення діяльності закладів приватної форми власності або заборони надання ними соціальних послуг у разі виявлення порушень прав людини, що створюють загрозу життю чи здоров'ю отримувачів соціальних послуг, до повного усунення таких порушень.

2. Про результати розгляду цього подання та вжиті заходи повідомити мене у місячний строк відповідно до вимог чинного законодавства.

Звертаю увагу, що відповідно до статті 188⁴⁰ Кодексу України про адміністративні правопорушення невиконання законних вимог Уповноваженого тягне за собою відповідальність, передбачену законом.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Коноплястий С. 0509679551

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з
прав людини
№15351.2/26/39.2 від 13.08.2026
КЕП: Лубінець Д. В. 13.08.2026 19:51
6C9E48EB050893DA04000000E88D01007DF40600

